

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ETNOLOGIJO IN KULTURNO
ANTROPOLOGIJO

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2014

RENATA ROVŠNIK

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ETNOLOGIJO IN KULTURNO ANTROPOLOGIJO

RENATA ROVŠNIK

LIK BOGINJE MATERE V SKANDINAVSKI MITOLOGIJI

Diplomsko delo

Mentor: dr. Mirjam Mencej

Univerzitetni študijski program prve
stopnje: Etnologija in kulturna
antropologija

Ljubljana, 2014

ZAHVALA

Zahvaljujem se svoji mentorici Mirjam Mencej za potrpljenje, strokovne nasvete in usmeritve pri pisanju diplomske naloge. Za strokovno pomoč se zahvaljujem tudi Jasmini Kozinc, Gregu Gutmanu, Nini Slani in Luisu Pretu.

IZVLEČEK

Diplomska naloga se ukvarja s temo, ki pri nas morda ni najbolj poznana. Na začetku je predstavljen pomen, vloga in razvoj boginj, ki so povezane s češčenjem plodnosti in smrti. V nadaljevanju so naštet in opisane posamezne skandinavske boginje.

Zadnje poglavje se osredotoča na boginjo mater in njenih pet glavnih vlog, ki so jih pripisovali njej.

Ključne besede: mitologija, boginja mati, skandinavske/germanske boginje, češčenje.

SUMMARY

This thesis focuses on a topic which is not very common in this region. In first part, I wanted to show the meaning, role and development of goddesses, connected with worshipping fertility and death. Later on, I'll describe some of the most important Scandinavian goddesses.

Finally, I will focus on the Mother Goddess figure and five most important roles, contributed to her.

Keywords: Mythology, mother Goddess, Scandinavian / Germanic goddesses, worship, cult.

KAZALO

1	Uvod	2
1.1	Prve omembe skandinavske literature	4
2	Koncept in simbolika boginje matere	6
3	Skandinavske boginje	9
3.1	Freyja	10
3.2	Frigg	12
3.3	SIF	13
3.4	Skadi	13
3.5	Gefion	14
3.6	Idun	14
3.7	Norne	15
3.8	Nanna	16
3.9	Gna	16
3.10	Fulla	16
3.11	Fjörgyn	16
3.12	Eir	17
3.13	Valkire	17
3.14	Ran	17
3.15	Hel	17
4	Vloge boginje matere	18
4.1	Gospodarica živali	18
4.2	Gospodarica žita na severu	19
4.3	Gospodarica predenja in tkanja	20
4.4	Gospodarica gospodinjstva	22
4.5	Gospodarica življenja in smrti	23
5	Zaključek	26
6	Summary	28
7	Literatura	30

1 UVOD

Namen in cilj diplomske naloge je predstaviti in razpravljati o tem, kdaj se je začelo češčenje boginje matere, kaj je predstavljala ljudem, katere so bile skandinavske boginje, če je katera izmed njih izstopala in bila pomembnejša od drugih, da bi jo lahko razumeli kot veliko boginjo mater, in kakšne naloge je imela za ljudi. Pri tem se opiram na H. R. Ellis Davidson, saj se je prav ona ukvarjala s skandinavskimi boginjami in boginjo materjo. Kot drugi glavni vir navajam Jakoba Grimma.

Koncept velike boginje matere najdemo v vsej Evropi. Boginja mati je prvotno služila namenu češčenja plodnosti, kar je razumljivo, saj je bila za naše prednike pomemben del življenjskega cikla. Ni pomembna le za češčenje plodnosti žensk, ampak tudi za plodnost živali in rodovitnost zemlje, kar je bilo in je še danes pomembno tako za preživetje posameznika, kot tudi celotne skupnosti. V prvem delu diplomske naloge bom predstavila, kdo je bila boginja mati, kaj je za njo značilno, kaj predstavlja in kakšen je bil njen razvoj v skandinavski mitologiji. Pri raziskovanju in prebiranju literature sem opazila, da je koncept velike boginje razširjen po skoraj celotnem svetu. Ravno zaradi tako velikega obsega sem se omejila na ozemlje Evrope, predvsem na skandinavsko mitologijo. Izogibala sem se primerjavi več evropskih boginj. Včasih vseeno omenim tudi kakšno drugo boginjo, ki jo primerjam s skandinavskimi.

O skandinavski mitologiji ni veliko zapisanega, ker se verjetno ni veliko ohranilo. Vikingi so pisali samo z runami, ki so jih uporabljali za znake zaščite, za prerokovanja in za kratka sporočila, ki so jih zarezovali, vklesali v skalo, les, železo in podobne kovine ter tapiserije. O vikinški kulturi, običajih in mitologiji je pisal Tacit, ki velja za najpomembnejši vir. Snorri Sturleson, ki je prav tako eden od pomembnejših pisateljev Vikingov, razlaga o njih, njihovih običajih, češčenjih in mitologiji. Vikinška kultura je opisana s srednjeveškega vidika; predvsem kristjani so si jih predstavljali kot pirate in ubijalce. V povezavi z njihovo mitologijo in češčenjem lahko zasledimo, da so v zapisih boginje v primerjavi z bogovi nekoliko zanemarjene. O samih ritualih in češčenju je ohranjenih zelo malo podatkov. Imena nekaterih boginj so zgolj navedena ali v kakšnem stavku podana skupaj z daljšo razlago, ki obsega opis njenega moža. Razlog za to je bila patriarhalna usmerjenost družbe, ki se odraža tudi v sami hierarhiji božanstev (Welch 2001: 4). Welch navaja, da so imele ženske drugorazredno vlogo v takratni patriarhalni družbi (2001: 7). Na srečo imamo nekaj izjem, to so Freyja, Frigg in Norne. O njih lahko najdemo več zapisanega v literaturi. To pa zato, ker je

bilo njihovo češčenje globoko zakoreninjeno v ljudeh, saj njihova naloga ni bila samo pomagati pri plodnosti in rodovitnosti. Predstavljale so različne aspekte pri češčenju.

V tej nalogi bodo v povezavi s češčenjem boginj nekajkrat omenjene tudi šege in navade, ki jih razumemo kot: »Šege so ponavljajoča se dejanja, dogovorjene oblike ob določenih priložnostih, imajo bolj slavnostno vsebino od navad, ki so bolj vsakdanje. Medtem ko šege red določajo, ga navade vzdružujejo. Šege so lahko izraz verovanja ali pa zgolj dogovorjene oblike človeških odnosov« (Krivec 2008: 46).

Frigg in Freyja sta bili za severna srednjeveška ljudstva najpomembnejši boginji, saj sta pogosto omenjeni v literaturi. Zelo težko ju ločimo med seboj, zato lahko predvidevamo, da že v času, ko so zapisovali njune mite, češčenje in rituale, niso ločili med njima. Čeprav sta Frigg in Freyja po naravi zelo različni, sta po drugi strani zelo povezani. Obe povezujemo s plodnostjo. Prav tako sta obe glavni boginji v Asgardu, domu bogov, s tem pa kažeta dva vidika božanstva.

Freyjo so častili tako moški kot ženske. K njej so se zatekali z ljubezenskimi vprašanji in težavami, ob žalovanju in izgubi ljubeče osebe. Bila je vrhovno božanstvo in skupaj z Odinom si je razdelila padle vojake v boju, tako da je dobila polovico ona, drugo polovico pa Odin. Zaradi tega so jo častili tudi moški. Predstavljala je bojevnico, saj je bila tudi sama Valkira. Napovedovati je znala prihodnost in usodo ljudi. Povezovali so jo tudi s kraljestvom mrtvih in z najpomembnejšo žensko veščino v srednjem veku: delo s predenjem in tkanjem. Bila naj bi tudi mojstrica čaranja z magijo seiðr. To magijo je naučila tudi Odina. Freyjo so večkrat obtoževali ljubimkanja z drugimi bogovi, velikani, škрати in prav tako živalmi. Freyja naj bi bila žena Oda, ki jo je zapustil. Išče ga ter joka za njim, zato so ji tudi pripisali funkcijo žalovanja.

Frigg je bila tako kot Freyja boginja ljubezni. K njej so se zatekali zaljubljeni, zakonci, nosečnice in otroci. Bila je zaveznica vseh gospodinjskih dejavnosti kot so kuhanje, šivanje, tkanje, predenje in druga gospodinjska dela. Kakor Freyja je tudi ona napovedovala prihodnost, tako da so se ljudje pri vedeževanju opirali nanjo. Enako kot Freyjo so tudi Frigg obtoževali ljubimkanja z različnimi bogovi, škрати in velikani. Ti dve boginji se razlikujeta po tem, da je Frigg poročena z Odinom, Freyja pa z Odom. A tudi tukaj obstajajo povezave: Od naj bi bil v bistvu Odin, vendar to še ni povsem jasno. Tako Freyja kot Frigg sta obe

predstavljeni kot boginji, ki imata funkcijo pri žalovanju, saj Freya joče zaradi izgube sina Balderja.

O Nornah najdemo v literaturi zapise, da naj bi bile to device, ki krojijo usodo ljudi. Bile naj bi tri in živele naj bi ob izviru usode. Njihova imena so Udr, Verdandi in Skuld. Udr naj bi bila prvotno edina boginja usode, šele kasneje naj bi dodali Verdandi in Skuld. Povezava med Nornami in Frigg obstaja pri napovedovanju usode otrok, saj je poleg Norn to znala tudi Frigg. Pri poglavju predenja in tkanja vidimo, da obstaja dvom, ali so zares Norne krojile usodo otrok. To je opisano samo v eni sagi, tako da po nekaterih avtorjih ne vemo, ali so res krojile usodo ljudi.

V nadaljevanju sem naštela še nekaj drugih boginj, vendar so zaradi pomanjkanja virov le-te bolj skopo opisane.

V zadnjem delu moje diplomske govorim o že prej omenjenem konceptu velike matere boginje, ki je bila povezana z različnimi aspekti boginje. Bila je gospodarica lova, žita, tkanja in predenja ter gospodinjstva. Vseh teh pet aspektov najdemo v vsakdanjiku življenja ljudi. Vsa pomembna dela in občutke so pripisali eni oziroma (Skandinavci) več boginjam. S sprejemom krščanske vere so se ti aspekti prenesli na božjo mater Marijo ali pa na svečenice, kar je razumljivo, saj je bilo globoko v podzavesti ljudi zasidrano verovanje v boginjo mater in druge boginje. Najlažje za cerkvene predstavnike je bilo le-te zamenjati s »svetimi« podobami in jim podeliti druga imena.

Diplomska naloga bo temeljila na zbiranju pisnih virov. Terensko delo v mojem primeru ne pride v poštev, predvsem zaradi geografske oddaljenosti skandinavskih dežel. Za analizo in interpretacijo podatkov in izsledkov sem uporabila komparativno metodo.

1.1 Prve omembe skandinavske literature

Kar nekaj zgodovinopiscev se je trudilo zapisati ter opisati in tako ohraniti šege, navade, verovanja in spomin na nordijsko mitologijo. Znanje, ki ga imamo danes o germanski mitologiji temelji predvsem na skandinavskem izvoru (Gottschalk 1973: 291). Zapise mitologije najdemo na tako imenovanih runskih kamnih, v upodobitvah na kamnih, orožju,

nagrobnikih in nakitu. Tudi rimski zgodovinar Tacit¹ nam je podal obširno znanje o Germanih. V svojem delu je podajal informacije o germanskih šegah, navadah in mitologiji. V 11. stoletju se je s skandinavsko mitologijo ukvarjal Adam iz Bremna², nemški kronist srednjega veka. Napisal je zgodovino hamburške cerkve »Gesta Hammaburgensis ecclesiae pontificum«, ki vsebuje skandinavske in germanske mite. Oba avtorja pa sta informacije podajala razpršeno, zapisi o Germanih so se v njunih delih pojavljali v sklopu obširnejših tem. Prvi, ki je združil celotno tematiko v enem delu, je bil Snorri Sturluson³, ki je v prozni Eddi, imenovani tudi mlajši ali Snorrijevi Eddi, združil nordijske mitološke pesmi in pripovedke. Verzna Edda ali starejša Edda ima 31 verzov anonimnih piscev, nastala naj bi med 8. in 11. stoletjem in opisuje junaško pesništvo in usodo germanskih bogov (Gottschalk 1993: 284-295).

¹ Tacitus Cornelius rojen okoli leta 55 in umrl 120 našega štetja. Napisal je »Germania« (De origine et situ Germanorum), obsežno delo o Germanih.

² Živel naj bi med 1081 in 1085, Nemčija, Bamberg. (Gottschalk 1973: 296).

³ Zbral in napisal jih je v 13. stoletju (okoli leta 1220).

2 KONCEPT IN SIMBOLIKA BOGINJE MATERE

Koncept boginje seže daleč v evropsko preteklost. Z začetkom jamskih poslikav se poleg lovcev pojavi tudi figura žensk. Te figure so bile najdene od Pirenejev do evropske Rusije. V naši sosednji državi Avstriji je bila najdena ena takšnih figur, imenovana Willendorfska Venera, datirana na približno 25 000 let pred našim štetjem. Že na prvi pogled se vidi, da je bila figura izdelana z veliko pozornostjo. Skoraj vse prazgodovinske figure žensk so si podobne po tem, da imajo poudarjene ženske obline, torej velike prsi, povečan trebuh in široke boke in na nekaterih tudi ženska spolovila. Ostali deli trupa so nekoliko manjši in manj izpostavljeni. Naši predniki so figurice izdelovali iz slonovine, premoga, gline, apnenca in podobnih materialov. Nekatere od teh figuric so imele tudi rezljane črte po telesu. Le te so verjetno služile za češčenje. Po zgodnjih domnevah naj bi bili ti kipci simboli rodovitnosti (magija rodovitnosti) in naj bi pripomogli k plodnosti, povečanju števila rastlin, živali in zdravju otrok. Erich Neumann, na katerega je vplivala Jungova šola, je verjel v koncept velike matere, gospodarice divjih živali, žita, predenja in tkanja, gospodinjstva in življenja ter smrti. Ta boginja je dominirala v prazgodovini, času lovcev in nabiralcev, kasneje pa se je njena vloga razdelila med več ženskih božanstev (Davidson 1998: 1,2). Robert Graves trdi, da stara Evropa ni imela bogov. Za njih je bila velika (primordialna) »mati boginja nesmrtna, stalna in onipotentna«. Po njegovem konceptu očetovstva v religijskem smislu takrat še ni obstajalo. Njen pomemben del je bila seksualnost, ki se kaže s tem, da ni imela moških ljubimcev zgolj zaradi potrebe po potomstvu, temveč iz užitka. Moški so se je »bali, jo občudovali in ubogali kot matriarhinjo« (Welch 2001: 14 po Graves 1960). Nadalje so jo povezovali tudi z vegetacijo (rastline in drevesa, cvetlice in plodovi), živalimi in letnimi časi. Kot pleme so se tako zahvaljevali in darovali višjim silam ker so jih obvarovale pred lahkoto.

Boginje matere so bile zaščitnice oziroma varuhinje. Njihov lik naj bi se med indoevropskimi ljudstvi prenašal oziroma je bil mit lokalne boginje podedovan v naslednji generaciji rodov. Rānk namiguje na dva izvora boginj, ki so delovale kot ženske varuhinje na severu. Lahko, da izvirajo iz plemenskih duhov v patriarhalni liniji (in ne v matriarhalni liniji starejših boginj), morda iz zlobnih duhov, ki so prinašali bolezen in nesrečo in so morali biti pomirjeni (1955: 67). Ne glede na to, od kod varuhinje izvirajo, so bile pomemben del v življenju gospodinj, ki so jih prosile za srečo v družini, pomoč, obilje in zdravje (Davidson 1998:131).

Moči teh boginj pa niso bile omejene le na zagotavljanje plodne zemlje, bile so kot gospodinje tudi varuhinje dojenčkov in otrok ter vpletene v usode posameznikov. Na primer: kmet se je lahko k boginji materi obrnil s prošnjo za obilno žetev (Davidson 1998:81).

Luno so že od nekdaj povezovali z merjenjem časa, s plimovanjem kot tudi z ženskimi menstrualnimi periodami ter devetmesečno nosečnostjo. Tri lunine oblike: polna, prazna in

lunine mene naj bi predstavljale tri vidike boginje: devico, mater in starko. Luna po eni strani predstavlja globino zemlje in vode, po drugi pa prehod boginj v nebesa. Taki koncepti in simboli so preživeli tudi kasneje, čeprav je dolgoročno njihova pomembnost izgubila pomen (Davidson 1998: 6,7).

Arheologinja Marija Gimbutas je tezo o veliki boginji materi podprla z naborom dokazov o zgodnjih figurah in okrasnih vzorcih. Ona vidi boginjo kot sprejet simbol rojstva, smrti, rodovitnosti in vstajenja, ki vlada kot glavna nadnaravna moč v mirni matriarhalni družbi, dokler je indoevropska ljudstva niso uničila s svojimi vojaškimi moškimi božanstvi in vrhovnim bogom neba. Kult boginje povezuje z luno, na kar nakazujejo simboli, ki so jih uporabljala zgodnja ljudstva, kot so okrogle posode, številne oblike, ki predstavljajo vodo: krogi, spirale, rombi in številni linearni vzorci. Izpostavila je različne vidike boginje in bogato simboliko, ki se navezuje nanjo (Gimbutas 1984: 152).

Anne Bering in Jules Cashford sta prav tako naslednika Junga in sta v skupnem delu *Mit o Boginji* sprejela idejo superiornega ženskega božanstva in trdita, da je bilo veliko simbolov v zgodnji umetnosti, torej kipcev vener, povezanih z njenim kultom. Tezo utemeljujeta s tem, da te skulpture niso naturalistične, saj je večina mase na teh kipcih skoncentrirana na predelu trebuha in maternice. Te figure torej predstavljajo zgodbo o novem življenju, ki se razvije v bitje (Bering, Cashford 1993: 8).

Boginje matere se po navadi pojavljajo v paru oziroma trojici boginj različnih generacij. Ponavadi gre za starko, mater in hčer, v trojici pa za babico, mater in devico. Posamezni boginji v paru sta redkokdaj enaki. Ne le, da imata različne attribute, prav tako se razlikujeta po pričeski in po obrazu. V trojici boginj se med dvema pojavljajo podobnosti, sredinska boginja je ponavadi mlajša, večja, superiorna (Davidson 1998:84).

Možno je tudi, da so boginje predstavljale različne vidike ene boginje, kot je Britt - Mari Näsström zapisala v svoji poglobljeni študiji o Freji. Snorri pa v *sagi Inglinga* večkrat pove, da je Freja edina med bogovi, ki še živi. S tem je verjetno mislil, da je veliko ritualov in tradicij, ki so bile nekoč povezane s Frejo, ohranjenih v ženskem vsakdanjem življenju tudi po pokristjanjevanju. Annross je v svojem delu dejala, da se lik boginje vtisne v spomin tudi ko ni več aktivno češčen ter živi dalje v zgodbah in še posebej v topografskih legendah dežele. To velja za literaturo iz Irske, Škodske in Walesa. V Franciji, Nemčiji in Skandinaviji se je koncept ženske kot nadnaravne figure ohranil v tradiciji do 19 stoletja, in še danes ni

popolnoma pozabljen. Največ informacij je dobljenih iz pripovedk o lovu v gozdu in gorah. Na mlajša dekleta so se legende prenašale v sobah za pletenje in tkanje. Tako so se informacije ohranjale iz roda v rod. Dosti podatkov najdemo tudi v lokalnih pripovedkah o ženskih svetnicah v srednjem veku. Nadnaravne pomočnice in uničevalke so predstavljene v slavni kolekciji pravljic *Kinder und Hausmärchen*, ki sta jih zbrala brata Grimm. Te je ponovno zapisal Perrault v 17. stoletju v Franciji. Pravljice imajo pogosto globlje korenine kot se nam zdi, hkrati pa ohranjajo informacije o nadnaravnih ženskih varuhinjah otrok, ki so bile napol pokristjanjene v botre vile (Davidson 1998:10). Vlogo matere boginje v krščanskem konceptu zavzame devica Marija (Welch 2001: 9).

Drugi strokovnjaki, P.J. Ucko, C. Gamble in C. Knight, ki jih navaja H. R. Ellis Davidson, so zanikali trditev, da so ženske figure iz zgodnjih lovskih skupnosti predstavljale boginje. V Afriki in Indiji so takšne figure uporabljale ženske za različne namene. Na primer za poučevanje mladih deklet ob iniciaciji, kot amulete sreče so jih nosili tisti, ki so si želeli otroke ali kot prepoznavni simbol ob srečanju z drugimi plemeni. Knight namiguje, da bi nekatere figure lahko predstavljale ženske v odmaknjenosti med menstruacijo, kar povezuje z rdečo barvo, ki jih občasno zaznamuje (Davidson 1998:4).

Vsekakor je imela boginja mati veliko vlogo v življenju ljudi, ne glede na to ali so ti kipci predstavljali njo ali pa služili drugačnemu namenu. Da pa je njen pomen zbledel (Welch 2001: 17 pripisuje patriarhalni družbi in poskusu nadvlade moških nad ženskami. Ženske so po njenem mnenju za patriarhalno moško družbo predstavljale grožnjo), zato so jih moški želeli postaviti v podrejeni položaj (Welch 2001: 17).

Koncept velike matere boginje se je s časom razdrobil na več manjših delcev. Verniki so začeli čestiti različne aspekte boginje, iz katerih so se razvile nove boginje (Welch 2001: 22). Prav zaradi te razcepitve lahko sklepamo, da je ideja o materi boginji postopoma začela zavzemati bolj stransko vlogo. S tem, ko se je namreč razcepila, je po Welchevi (2001: 22) na nek način izgubila pomen.

3 SKANDINAVSKE BOGINJE

V študijah, ki temeljijo na islandskih pisnih virih, so boginje ponavadi omenjene le na koncu pomembnih poglavij o moških bogovih, kot so Thor in Odin, Balder in Loki. Eden izmed razlogov je pomanjkanje trdnih dokazov o boginjah v zgodnji nordijski literaturi. V germanski kulturi sicer imamo seznam imen boginj, vendar pa kaj več o njihovih lastnostih ne vemo. Težko je tudi točno pojasniti ime in njihovo nadnaravno moč, saj so lahko nekatera imena ali zgodnja oblika imena mogočnejše boginje ali pa so povezana z lokalnimi različicami, nekakšnimi duhovi in varuhi narave (Davidson 1998: 9).

Ko so se indoevropska ljudstva naselila po Evropi, je nordijska boginja prevzela nekaj avtoritete od moža, velikega boga neba. Prav tako kot moški bogovi je podarjala zmage priljubljenim kraljem in vodila vojske. Prisotna je bila na bojnem polju in na nebu nad njim, ko sta se vojski srečali. Razveselila se je nove krvi in pokolov na bojišču ter sprejela v svoje kraljestvo padle heroje. Vladarji so se obrnili k njej za podporo njihovi dinastiji, saj je bila varuhinja princes, mladih herojev in zavetnica aristokratskih družin. Pesniki in pripovedovalci zgodb so ji napletli kompleksne mite, včasih lepe, dostikrat opolzke, ki so govorili o razmerjih med boginjami in njihovimi možmi in ljubimci. Bila je dobrohotna do svojih ljubljencev in neusmiljena do ljudi, ki so jo žalili. Boginje so postale močna sila v moškem kraljestvu bojevnikov in herojev, istočasno pa so ohranjale moč nad tistimi, ki so lovili in obdelovali zemljo (Davidson 1998: 4).

Boginje iz zahodne Evrope so bile obravnavane z mešanim občutkom strahu in zaupanja, saj niso bile le tiste, ki darujejo, ampak tudi bitja, ki so lahko hladnokrvno kaznovala in uničevala. Poleg zgodnjih virov in kasnejših popularnih tradicij obstajajo tudi pomembni dokazi iz ikonografije na izklesanih kamnih in amuleti in iz nekaterih imen območij (Davidson 1998: 11).

Patriarhalni sistem v religiji se je na Severu razvil pred obdobjem Vikingov in Snorri v svojih delih bogove opisuje v nadrejenem položaju, prav tako kot so bili opisovani že v predkrščanskih pesmih. Tako Frigg kot Freya naj bi bili neporočeni boginji. Obe sta povezani s plodnostjo in medtem ko je Frigg predstavljena kot božanska mati, kraljica nebes, je Freyja mlajše generacije, hči Njorda in Skaði in naj bi se je držal naziv Nevesta Vanov (Davidson 1998: 85 - 86).

3.1 Freyja

Freyja ima veliko različnih imen, nekatera med izmed njih pomenijo veselje, razveseljevanje, ljubezen, milostno boginjo in gospodarico⁴ (Grimm 2007: 247 - 249). Po Snorriju ima boginja ime Gefn, ki izraža njen dobrodelni karakter in jo poveže z dansko Gefiono. Ime Mardǫll kaže na povezavo z morjem (marr.). Eno izmed imen, ki jih Snorri uporabi za Freyjo, je bilo Syr oziroma svinja (sow), kar lahko povezujemo z žrtvovanjem prašičev ob času žetve. Zlati merjasec pa je tudi simbol Vanirja. Simbol setve (sowing) je bil skupen njej in Freyu (Davidson 1998: 87). Ime Hǫrn se je uporabljalo v vzhodni Švedski in se je nanašalo na lokalno različico boginje vegetacije (Davidson 1990: 116).

Bila je tudi boginja ljubezni, poroke, lepote, spolnosti, pomladi in tudi borbe, magije in čarovništva. Velja kot najbolj slavna in najbolj priljubljena boginja nordijskega panteona. Njena sveta žival je mačka. Po Freyji se imenuje petek (*Freia-Tag* ali Friday), ki je prvotno veljal kot dan sreče in ljubezni, ta dan je bil primeren za poroke, veselja in osebno higieno. Stara beseda za glagol *poročiti se* v nemščini je »freien« (Zingsem 2008: 225).

Pripada najstarejšim bogovom po imenu Vani. Vani in Asi so bili nekoč v vojni, ki naj bi bila prva vojna nasploh, vzrok za izbruh pa je bilo zlato. Freyja, Freyer in Njörd so prestopili k Azom. Vsi trije so postali eni najvišjih uglednih bogov plodnosti, bogastva in sreče. Primer Njörda, ki je ustvaril Freyjo in Freyja s svojo sestro (verjetno Nerthus⁵), jasno pokaže, da je pri Vanih in kasneje Azih še povsem običajno, da sta brat in sestra lahko v ljubezenskem razmerju. Tudi Loki je trdil, da je imela Freyja ljubezensko razmerje z bratom Freyom. Freyjo so povezovali z avanturami z moškimi in ženskami, za pomoč so jo prosili tako moški kot ženske, ki so imeli ljubezenske težave (Davidson 1990: 115).

S to boginjo povezujejo različne simbole. Dva izmed teh sta čudežna ogrlica Brisingamen in sokolov plašč. Ogrlica, ki jo je nosila okrog vratu, je bila njena najdragocenejša lastnina. Ta ornament se nanaša na boginjo mater že v zelo zgodnjih obdobjih in se kot simbol pojavlja tudi v drugih kulturah (Davidson 1990: 116 - 117).

⁴ frouwe – domina (Grimm 2007: 247)

⁵ Tacit jo omenja kot germansko boginjo plodnosti. (Gottschalk 1973: 321) Njo bi naj zamenjali v krščanskem času po Simeku Frau Holle in Frau Perchta (Simek 2003:148).

Njen dom je Folkwang⁶, njena dvorana je Sessrymnir⁷. Ženske in zaljubljeni so upali, da bodo po smrti šli k Freyji v Sessrymnir in da bodo tam ponovno spet skupaj (Zingsem 2008:233, Grimm 2007: 251).

Bila je Odrova žena, z njim pa je imela dve hčerki. Prva je bila tako lepa, da se je imenovala Hnoss, kar pomeni dragoceno; druga, prav tako lepa pa Gersimi, kar pomeni dragocen zaklad (Grimm 2007:655).

Odr je Freyjo zapustil, ona pa ga je iskala in ga po besedah Snorrija še vedno išče. Pri tem je nastala znana podoba jokajoče boginje, ki jo je prav tako prevzela Frigg. Ko je Freya jokala, so se njene solze ob padcu na tla spremenile v rdeče zlato. Ko je iskala Odra, je potovala po neznanih krajih in si zaradi tega nadela veliko različnih imen, kot so Mardöll, Hörn, Gefn, Syr itd. Ne ve se, kdo točno je bil Odr, Jakob Grimm meni, da je bil navadni smrtnik, spet drugi so bili mnenja da je bil to sam Odin (Grimm 2007: 668).

Snorri je Freyino ime povezal s posebno vrsto magije, imenovanega seiðr⁸, saj jo imenuje kot svečenico Vanov, ki je prvič učila nauke, imenovane Aesir. Včasih je izraz seiðr uporabljen za opis škodljive magije, črne magije, napeljane proti žrtvi, vendar pa se v večini primerov pojavi kot božanstveni obred. Freya je v teh obredih delovala kot vq lva, oseba s posebnimi vedeževalskimi sposobnostmi, prerokovalka. Osnove za izvajanje obreda seiðr je bila postavitve platforme ali visokega stola, na katerem je sedela vodja, navadno ženska, volva, in pela uroke, nato pa so vsi padli v stanje ekstaze. Včasih je skupaj z volvo deloval še pevski zbor. Ob koncu obreda je volva lahko odgovorila na zastavljena vprašanja prisotnih. Odgovore nanje je našla v stanju transa. Vedeževalke, kot je bila Freya, so potovale po podeželju in se ustavljale na kmetijah, gostijah, kjer so odgovarjale na zastavljena vprašanja. Vprašanja so se navadno nanašala na žetev, letino, usodo otrok, mladih moških ter žensk in podobno. Ti obredi so zelo podobni šamanstvu, ki se je v tem obdobju pojavljalo v severovzhodni Evropi in Aziji (Davidson 1990: 117 - 118).

Kot sem že omenila, je bila ta boginja strokovnjakinja za čarovnijo seiðr, zato tudi velja za začetnico obredov. Kot boginja Vanov je skrbela za obilje prebivalcev in poroke mladih parov

⁶ Fólkvângr ali tudi Fólkvângar (Grimm 2007: 251)

⁷ po Gottschalku je Sessrymnir drugo ime za Folkwang dom Freyje (1973: 306).

⁸ Magija čaranja in napovedovanja prihodnosti in smrti. Uporabljali so jo Vani in jo prinesli v Asgard. K njej se je zatekal tudi Odin. S Sydrjem naj bi čarale predvsem ženske. V magijo sydr naj bi bila vključena tudi plodnost (Gottschalk 1973: 328).

in prav s teh področij so se navadno zastavljala vprašanja Volvi (Davidson 1990: 118). V sagi Eiriks je opisano, da je Volva nosila kostum iz živalskih kož, škornje iz telečje kože in rokavice iz mačje kože ter da je žrtveni obred, povezan z njo, pripravljen iz src vseh možnih živali (Davidson 1990: 118). Večkrat so jo prosili, da napove, kakšno leto se obeta pri pridelkih, zato jo tudi poznamo kot boginjo, ki prinaša obilje. Prav tako je napovedovala prihodnost otrok, v povezavi z Nornami (Davidson 1990: 120). Obstajala je tudi temačna stran magije seiðr. Opisi o tem so skromni, najdemo nekaj kultov, ki bi naj bili povezani s Freyjo, vendar niso povsem jasno zabeleženi (Davidson 1998: 121).

3.2 Frigg

Njeno ime naj bi pomenilo svobodna, lepa, ljubezniva in gospodarica, tudi mati boginja (Grimm 2007: 249 - 250). Bila je boginja oblakov, neba, poroke, njena poglavitna skrb pa je bila gospodinjstvo in zakonska ljubezen. Ščitila je zakon, zakonce obdarjala z otroki in bdela nad usodo le teh (Grimm 2007: 250 - 251). Bila je tudi najpomembnejša boginja Asov, hčera Förgyn, Balderjeva mati in Odinova žena (Gottschalk 1973: 308). Gna in Fulla sta bili njeni služabnici (Davidson 1990: 30).

Skupaj z možem Odinom sta si delila velike magične moči - poznala sta na primer prihodnost bogov in ljudi. Potovala naj bi severno proti Nemčiji, Danski, Švedski in Norveški, v vsakem kraljestvu pa sta za kralja postavila enega od njunih sinov (Davidson 1990: 25).

V skandinavskih religijah ne obstaja lik Matere Zemlje tako kot v drugih zgodnjih religijah. Edina materinska figura, ki preživi v Snorrijevem Asgardu je Frigg, Odinova žena in Balderjeva mati. Loki in Saxo sta jo obtožila nezvestobe, vendar pa njena osnovna funkcija ostaja cenjena mati in žena, monarhinja visokega boga in kraljica nebes (Davidson 1990: 111).

V Lokasenni⁹ je Frigg obtožena, da je za ljubimca vzela Vilija in Veja pa tudi v Ynglinga sagi se pojavi namigovanje, da so v Odinovi odsotnosti njegovemu kraljestvu vladali njegovi bratje, ki so nato prevzeli ne le kraljestvo, ampak tudi njegovo ženo Frigg (Davidson 1990: 201).

⁹ Glej verzno Eddo, poglavje Lokasenna (Larrington 1996: 84).

Frigg joče zaradi izgube oziroma smrti sina Balderja in kasneje moža Odina in sama prepriča vse prisotne v zgodbi, naj žalujejo za Balderjem, da bi se lahko vrnil iz sveta mrtvih (Davidson 1998: 169 - 170).

Ponavadi ji je s pasu visel šop ključev, opišejo jo tudi v podobi pernate živali, vendar je ta podoba bolj značilna za Freyjo. Frigg in Freyja sta boginji, ki sta si zelo podobni.

Predvidevajo, da ju že v času zapisovanja germanske in skandinavske mitologije niso jasno ločevali. Močno sta povezani, predvsem kot boginji plodnosti, naravi obeh pa naj bi si bili precej različni. Frigg ima izvor v kultu Vanir. Obe sta glavni boginji Asgarda, kar kaže na dva vidika istega božanstva. Pojavljata se kot mati in kot ljubimka. Včasih se lahko obe vlogi namenita eni boginji, vendar pa je bolj verjetno, da bodo različni aspekti predstavljeni pod drugim imenom (Davidson 1990: 123). Tako imamo starejšo generacijo – mater (Frigg) in mlajšo generacijo, nevesto Freyjo; namigovanja pa kažejo celo na tretjo generacijo, saj je imela hčeri. Omenjena je še devica Fulla, ki naj bi ji stregla v času, ko je Freyja začela izgubljati lase. Fulla bi lahko bila isti lik kot Volla, ki je v drugem delu opisana kot Frigina sestra. Vendar pa so to negotovi liki, omenjeni le v Snorrijevih delih, vendar namigujejo, da so isti čas predstavljene tri generacije boginj, povezanih s plodnostjo in žetvijo v Skandinaviji (Davidson 1998: 86).

Koncepta Frigg in Freye se v različnih oblikah ohranjata do današnjih dni. Ko se je v severni Evropi pojavilo krščanstvo, so se tradicije o boginjah ponovno pojavile v legendah in prepričanjih povezanih z devico Marijo, sveto Ano in mnogimi svetnicami. Različne karakteristike boginj severne Evrope se ne razlikujejo veliko od boginj v mediteranskem območju in bližnjem vzhodu (Davidson 1998: 11).

3.3 SIF

Boginja Sif je bila Thorova žena. Bila je boginja lepote in ljubezni. Imela je čudovite zlate lase, kar bi naj pomenilo tudi njeno ime. Loki naj bi ji nekoč odrezal lase, ker pase je bal Thorove jeze, je prosil škrate, naj ji ustvarijo nove lase iz zlata. Ko je Sif dala zlato lasuljo na glavo, se je ta pritrdila nanjo kot pravi lasje (Grimm 2007: 254).

3.4 Skadi

Boginja Skaði je bila poročena z bogom morja, Njordom. Medtem ko je ona domovala v gorah, je bil Njordov dom morje. Po poroki sta preživela devet noči izmenjaje na njunih domovih, vendar nihče ni bil zadovoljen. Njord se je pritoževal nad hribovito pokrajino, ki jo spremlja tuljenje volkov, Skaði pa je bila prav tako nezadovoljna z obalo in čivkajočimi ptiči, zato je zapustila moža in se vrnila v gore, kjer je lovila na smučeh, živela pa je v Thrymheimu, prejšnjemu domovanju njenega očeta. Ta mit temelji na kontrastu med dvema regijama in različnima načinoma življenja. Gre za boginjo, ki podpira žensko stališče in izraža odpor do tega, da bi morala nevesta po poroki zapustiti svoj dom in se preseliti v neprijetno in drugačno moževo okolje (Gottschalk 1973: 329).

Skadi povezujemo s smučmi in lokom, tesno je povezana tudi z zemljo (Davidson 1998: 24).

3.5 Gefion

Gefion je danska boginja, ki jo Snorri v svoji literaturi omenja v dveh primerih, na podlagi Bragijeve pesmi. Opisuje, kako je s štirimi voli odstranila rodoviten kos zemlje blizu Upsalle, da bi naredila rodoviten otok Sjaelland. Po besedah Snorrija naj bi Odin Gefion poslal severno, h kralju Gylfiju na Švedsko, ki ji je obljubil toliko zemlje, kot jo lahko sama zorje v enem dnevu in eni noči s štirimi voli. Združila se je z velikanom in mu rodila štiri sinove, ki jih je spremenila v mogočne vole in zorala del zemlje, kjer danes leži jezero Mälaren. Voli so zemljo potegnili čez Baltik do Danske, kjer je kasneje prebivala z možem Skjoldom, ustanoviteljem danske dinastije (Davidson 1998: 65).

Zaradi te sage obstaja prvo spomladansko oranje, obred, ki so ga izvajali moški. Kljub temu pa obstajajo tudi primeri, ko so obred oranja izvajale ženske. Kot je nakazal Axen Olrik, vemo o Gefion zelo malo in čisto možno je, da gre v bistvu za Frigg ali Freyo, njeno ime pa naj bi bilo eno izmed tistih, ki je Frigg ali Freyo opisovalo kot boginjo rodovitne zemlje. Snorri jo prav tako povezuje z mrtvimi, kjer naj bi ji služile neporočene ženske, saj jih je po smrti sprejela ona. V Lokasenni pa Loki opisuje, da ji je ljubimec podaril dragulj; podobno zgodbo zasledimo že pri Freyji (Davidson 1998: 64 - 65).

3.6 Idun

Idun je bila Bragijeva žena, ki je imela izredno pomembno nalogo varovati jabolko nesmrtnosti, ki so ga bogovi uživali, da so ohranjali večno mladost. Kljub pomembni nalogi pa se zdi boginja neopazna in nepomembna. Dobimo občutek, kot da ne spada zares v severne mite. Po nekaterih virih naj bi bila literarna izposojenka, bodisi iz keltskega zahoda ali klasičnih virov (Davidson 1990: 30 - 39).

3.7 Norne

V svetu severnih bogov so ob izviru usode živele tri device, Norne, ki so krojile usodo ljudi. Imenovali so se Usoda (Urdr), Počutje (Verdandi) in Potreba (Skuld) ali preteklost, sedanjost in prihodnost. Skrbele so za drevo sveta (Yggdrasil); vsak dan so ga zalivale s čisto vodo in ga spomladi belile z glino in na ta način ohranjale drevo pri življenju (Davidson 1990 : 26).

Prva boginja je bila Urdr, zato je pomembnejša od ostalih dveh, ki sta se pojavili kasneje. Po njej se imenuje tudi vodnjak ob vznožju Yggdrasila – drevesa sveta, Urdarbrunnr, (Bek-Pedersen 2011:13).

Verjetno obstaja povezava med boginjo Frigg in njeno močjo napovedovati usode otrok ter skupino nadnaravnih žensk, ki so bile v severozahodni Evropi dolgo znane po tem, da so lahko napovedale usodo novorojenega otroka. V enajstem stoletju je škof Burchard of Worms prepovedal ženskam verovati v Norne. Opisal je navado, da se pogrne tri mesta za mizo za njih. Ljudje so jih radi vabili k sebi domov in jim izkazovali gostoljubje. V stari nordijski mitologiji obstajajo podobne zgodbe o teh ženskah, ki so bile včasih poimenovane kot Norne. Z Nornami lahko primerjamo Valkire (Davidson 1990: 112).

Trem ženskam, imenovanim matere, so bili v čast napisi iz rimskih časov v Nemčiji, na Nizozemskem in v Veliki Britaniji. Včasih so bile prikazane posamezno, večinoma pa v paru ali trojici, v stoječem položaju ali pa sede na stolih iz blata, s spuščenimi lasmi, v rokah pa so držale sadje in roge obilja. Občasno so prikazane v spremstvu bitij v plaščih s kapucami, imenovanimi Genii Cucullati ali Oni s kapucami. Izklesani kamni na njihovo čast obstajajo že iz prvega stoletja. Veliko jih je v Porenju in okolici, nekaj pa tudi v severni Angliji, na Hadrianskem zidu. Imena teh žensk v literaturi opisujejo dobrote, ki so jih podeljevale. Gabiae in različice imen, kot so Alagabiae, Dea Garmangabis na primer, pomenijo bogato obdarovanje. Podobna ženska božanstva so častili Germani in Kelti, povezovali pa so jih s

plodnostjo in zaščito srca in domov. Anglosasi so jih prav tako imenovali matere, noč pred božičem pa noč mater ali Modraniht, vendar se pojavljajo dvomi, da so bile kakorkoli povezane z rojstvom otrok (Davidson 1990: 157 – 158).

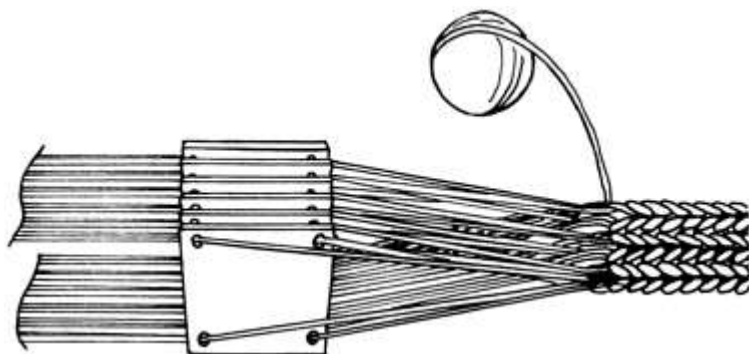
V proznih besedilih sag se Norne in tudi ostala nadnaravna bitja le redko pojavljajo, kljub temu pa nam dajo vpogled v samo kulturo, kjer so nastale (Bek-Pedersen 2011: 6).

3.8 Nanna

Boginja Nanna je bila Balderjeva žena. Nanna pomeni v stari nordščini mati. Spada k Asom, po besedah Snorrija je hčera Nepra, katerega omenjajo v Thulur sagi kot sina Odina. Ko umre njen mož Baldr, tudi ona umre zaradi žalosti (Grimm 2007: 191).

3.9 Gna

O boginji Gna ni znano veliko, v Vigfussonovem slovarju jo imenujejo kot boginjo tablic (Davidson 1998:102). Grimm jo omenja tudi kot služabnico boginje Frigg (2007: 653).

Slika: tablice za tkanje (Gna). Davidson1998:102

3.10 Fulla

Tudi o boginji Fulli ni znano veliko. Njeno ime ima tudi različico Volla. Bila naj bi boginja obilja ter sopotnica oziroma sestra Frigg ki ji je tudi pazila zaklad. Ljudi je obdarila z blagoslovom in bogastvom (Gottschalk 1973: 308, 335). Najdemo jo tudi kot Freyino spletično v času, ko je Freyja zaradi starosti že začela izgubljati lase (Davidson 1998: 86).

3.11 Fjörgyn

Boginja, ki velja kot mati Thora. Je kot boginja mati (Grimm 2007: 159).

3.12 Eir

Boginja, ki je zdravilka ali zdravnica (Grimm 2007: 841).

3.13 Valkire

Po Grimmu naj bi bile najstarejše in znane Valkire po rodu norne, pripadale naj bi rodu bogov in vili. Mlajše Valkire naj bi Odin vzel iz kraljevega rodu hčere kraljev in jih povzdignil v boginje, torej jih lahko interpretiramo kot polboginje. Valkire so padle bojevnike iz bojišča odpeljale v Valhallo, Odinovo dvorano častno umrlih bojevnikov, drugo polovico bojevnikov pa je sprejela Freyja. Naloga Valkir ni bila samo, da so padle bojevnike odnesle v Asgard in jim tam stregle med in pivo, naj bi tudi risale in vezle, tkale in predle (Grimm 2007: 335 - 336).

3.14 Ran

Ran ali *Rân* je boginja morja. Poročena je z morskim velikanom Ägirjom¹⁰ in skupaj imata devet hčera. S svojo lepoto je zvabila mornarje, da so utrpeli brodolom. Potem je s svojo mrežo ujela utopljenca in jih odvedla v svojo palačo. Pri njej so pravzaprav končali vsi utopljeni (Gottschalk 1973: 325).

3.15 Hel

Hel ali *Hellia*, *Hella*, *Halja* ali *Hell*¹¹ je hčera boga Lokija in velikanke Angrboda. Je boginja, ki vlada kraljestvu smrti, ki nosi enako ime kot ona, torej Hel¹². Ta je nosil tudi ime Niflheim. Hel je dobila v dar od Odina to kraljestvo. Obsegalo je devet svetov, v katerih je vsak dobil svoj prostor, ki si ga je zaslužil po Helinem. Mrtvi so našli svoj mir v Niflheimu. Tja so prišli vsi, razen tistih, ki so umrli v boju (Gottschalk 1973: 314).

¹⁰ druga različica imena je Oegir (Grimm 2007: 256)

¹¹ Vse različice imena Hel povzete po Grimmu (2007:256)

¹² Krščanstvo je po njej imenovalo pekel »Hölle«.

4 VLOGE BOGINJE MATERE

Boginja mati je imela več vlog, ki so ji jih ljudje pripisovali. Te vloge so bile povezane z vsakdanjikom ljudi. Ravno te boginje so bile ljudem najbližje. Prosili so jih za pomoč pri (bogatem) pridelku, rodovitnosti živali, spočetju in rojstvu otrok, zdravljenju bolezni itd. Boginje so bile pomembne tudi pri žalovanju saj so se žalujoči tolažili s tem, da bodo boginje sprejele njihove svojce in skrbele zanje. Povezovali so jih tudi z magijo in se nanje obrnili pri pomembnih vprašanjih glede prihodnosti. Njene vloge so s časom spreminjale. Ljudem so se potrebe spreminjale in tako so tudi naraščale vloge boginj. V nadaljevanju bodo predstavljeni posamični sklopi.

4.1 Gospodarica živali

Marija Gimbutas je Gospodarico zveri videla kot veliko boginjo, ki je bila najpomembnejša v vsaki zgodnji matriarhalni družbi¹³. Njen lik se je pojavljal tudi zunaj okvirjev stare Evrope (Gimbutas 1984: 152). V skandinavski mitologiji se več boginj pojavlja v povezavi z živalmi. Določene živali, predvsem svinja, krava, kobilica in pes, so bile z njimi povezane v preteklosti. Koncept boginje kot gospodarice divjih živali je bil kasneje razširjen v koncept, kjer je boginja predstavljala, kot je omenila Gimbutasova, tudi gospodarico domačih živali. Ptice, ki živijo ob vodi, so bile že od začetka pomembne za njen kult. Labod, kragulj, krokar in vrana so bili najljubši simboli kasnejših nordijskih boginj (Davidson 1998: 6 - 7).

Boginje so imele sposobnost spremeniti se v katero od živali. Freya je imela sposobnost, da se je lahko spremenila v sokola oziroma pernate živali, kar se ponekod nanaša tudi na Frigg. Snorri je to podobo v svojem delu opisal bolj kot kostum, ki ga je Loki ukradel Freyi, verjetno pa gre za to, da je Freya lahko prevzela podobo ptice, da je lahko prepotovala daljše razdalje (Davidson 1990: 116 - 117). Zelo podobno sposobnost naj bi imele tudi Valkire. Njih so povezovali z labodi, saj naj bi se lahko premikale tako v zraku kakor na vodi. Grimm piše o tem, da so se lahko s pomočjo pregrinjala ali srajce spremenile v laboda. Če so jo odvrgele, ko

¹³ Veliko predanih častilcev boginj je bilo moških. Boginja lova je imela veliko moč v zgodnjih časih v severni Evropi in drugje. Druge funkcije boginj, ki so moške zanimale, so bile vojskovanje in vladanje. Pri določenih opravilih so se častilci delili po spolu. Težja dela, kot sta spravilo žita in organizacija pogreba, so opravljali moški (Davidson 1998:9).

so se okopale, so se spremenile v lepe device. Labod lahko v prenesenem pomenu pomeni tudi prerokbo¹⁴ (Grimm 2007: 336).

Gospodarica živali je predstavljala tudi vladarico gozda in divjih krajev, varovala je živali, ki so tam živele. Lovcem je dovolila, da so ubijali njene živali, dokler so se držali njenih pravil in si tako pridobili njeno naklonjenost, če pa so jo užalili, je bila nevarna nasprotnica, ki jih je uničila brez milosti. Takšne boginje so ponavadi spremljali tudi moški vladarji divjine, h katerim so se lovci prav tako obrnili po pomoč (Davidson 1998: 13).

4.2 Gospodarica žita na severu

Povezava žita z boginjami je tako stara kot prvi poskusi sejanja in žetve rastlin, ki naj bi bile primerne za pridobivanje hrane. Poljedelstvo je bilo od vsega začetka bolj žensko delo, saj so moški odhajali na lov in v boj. Obstaja očitna podobnost med rojstvom otroka in produkcijo žita iz semen, oboje pa lahko povezujemo z materjo boginjo. Njen kult bi lahko okrepile še ženske, ki so žele v skupinah in spodbujale rastline k rasti (Davidson 1998: 52). Gospodarica žita je v povezavi s pridelkom zaradi plodnosti zemlje. Povezana je tudi z rastjo žita, s sadjem, tudi s hlebcom kruha in s plugom. Upodobljena je z rogovi obilja, ki jih drži v rokah. Prav tako se pojavlja s košaro, polno sadja, ki vsebujejo grozdje in jabolka, kruh, včasih pa košaro koruze. (Davidson 1998:79).

Merjasec je velikokrat povezan z boginjami plodnosti oziroma boginjami žita. Povezan je tudi z boginjo Freyo. Vzrok, da je merjasec povezan z boginjami plodnosti je ta, da je tudi sam zelo ploden, lahko pa bi bil tudi primerna žival za oranje zemlje (Davidson 1998:64).

Različni obredi med žetvijo in sejanjem so lahko povezani z ikonografskimi in literarnimi dokazi zgodnjih boginj severozahodne Evrope. Ideja, ki opisuje dvoje ženskih božanstev, matere in hčere, ali ideja trojice, ki jo sestavljajo stara ženska, mati in mlada nevesta oz. devica, tudi ni povsem neznan koncept (Davidson 1998: 79).

¹⁴ Es schwant mir = es ahnt mir (Grimm 2007: 336)

Boginje so lahko svetovale mladim dekletom, katere zdravilne rastline naj uporabljajo, da bodo lahko pozdravile bolezni, tudi tiste, za katere še niso poznali zdravila. V času krščanstva je bilo veliko rastlin poimenovanih po Devici Mariji, ki je nadomestila vlogo nekaterih nordijskih boginj, zato lahko domnevamo da so bile nekatere rastline prej poimenovane tudi po skandinavskih boginjah. Imeni Frigg in Freya sta se ohranili v imenih nekaterih rož na območju Skandinavije. Islandsko ime *Freyjuhar* (Freyini lasje) za praprot, na Švedskem pa so rastlino Prava lakota (*Galium verum*) imenovali *Freyjar gras* (Freyin plevel). Tudi Frigg ima zelo podobno rastlino *Friggjargras*¹⁵, ki naj bi bila rastlina, posvečena Frigg, iz katere se kuhajo ljubezenski napoji (Grimm 2007: 249). Ljudje so v tistih časih za zdravljenje bolezni iskali božjo pomoč, saj takrat še ni obstajalo veliko zdravil. V primeru hude bolezni in nemoči, nesreč in smrti so se ljudje obračali tako k bogovom kot boginjam za tolažbo in pomoč, saj je za njih veljalo, da so imele veliko zdravilno moč (Davidson 1990: 155, 156).

Tudi drevesa so nosila imena boginj. Kakor Grimm piše, so posamezna imena dreves v bistvu imena boginj (Grimm 2007: 91). Tudi Davidson piše o tem, da so bili nekateri gozdički posvečeni boginjam (Davidson 1998: 7). Po pokristjanjevanju so zamenjali imena za krščanska imena svečnikov in nekatera so dobila ime po Božji materi (Grimm 2007: 91).

4.3 Gospodarica predenja in tkanja

Predenje in tkanje je imelo v vsej človeški zgodovini velik pomen¹⁶. Za nordijska ljudstva¹⁷ je bil pomemben ekonomski vir. Prav tako je imelo predenje in tkanje simbolni pomen za ljudi.

Proces, ki je omogočal tkanje blaga iz niti, je simbol ustvarjanja reda iz kaosa in usode, ki vodi človeško življenje. Bruce Long je v članku o mrežah in tkaninah zapisal, da lahko tkanje predstavlja ustvarjanje in rast. Simbole, kot so vrvi, mreže, niti, vlakna, so vedno uporabljali

¹⁵ ali tudi hionagras (herba conjugalis), Marigras itd., po kristnjanjevanju je Marija zavzela mesto imena boginje Frigg. (Grimm 2007: 249)

¹⁶ Tkanje je bilo na severu poznano že pred bronasto dobo. V Veliki Britaniji so arheologi našli vretena in uteži za statve iz neolitskega obdobja. Dokaze o blagu iz bronaste dobe so izkopali v grobovih na naseljenih območjih in na naključnih najdiščih. Najdene kose blaga so našli ovite okoli ostankov človeških teles (kosti), orožja in okoli pridakov (Davidson 1998: 99).

¹⁷ Največjo vlogo je seveda imelo v življenju žensk. Ženske in dekleta so se zbirale v posebnih prostorih, ki so bili namenjeni za predenje ter za pripravo volne in lanene preje. Takšna zborovanja so bila močan vir folklorne in tradicije o ženskih nadnaravnih bitjih. V tako imenovane centre ženske aktivnosti si moški ponekod niso upali vstopiti. (Davidson 1998: 100 - 101)

za človeški razvoj in razvoj svetov. Ženske so boginje prosile za srečno življenje novorojenčkov in usodo napolnjeno s srečo. Upanja in strahovi materinstva so bili že od zgodnjih časov tesno povezani z boginjami, kar je še dodaten razlog, zakaj je pletenje in tkanje pod okriljem boginj (Davidson 1998: 123).

Kaj naj bi pomenila preja, tkanje in predenje za ljudi? Predenje lahko razumemo tudi kot razmerje med bivanjem otroka oziroma njegove duše na drugem svetu pred rojstvom in njegovim prihodom na ta svet. To lahko razumemo kot opozicijo med nespredeno prejo in spredeno nitjo (Cottica 2004: 200).

V Orkneyinga sagi¹⁸ se omenja košara z volno, to Karen Bek-Pedersen interpretira kot simbolno podobo maternice, nespredeno volno v njej pa kot še nerojenega oziroma ne do konca razvitega otroka. Po njej naj bi razumeli, da tkanino ustvarimo s predenjem in tkanjem, to pa lahko razumemo enako kot ustvarjanje človeka, torej razvoj v maternici in porod kot stvarstvo (2008: 173 - 7).

Po Snorriju sta lahko Freyja ali Frigg boginji tkanja in predenja. Snorri Freyjo imenuje tudi Hörn (ime najdemo v vzhodni Švedski). Hörn pride iz besede Hörr kar pomeni platno ali lan; na tem področju Švedske je lan dobro uspeval. Predenje je povezano s Frigg na Švedskem, odkar je Orionov pas imenovan *Friggerock* ali »Friggina preslica«. Kasneje je vlogo prevzela božja mati Marija. Zato jo imenujemo Marijina preslica (Davidson 1998: 104).

V Lokasenni¹⁹ je zapisano, da je vodilna boginja Frigg²⁰ zadolžena za obred predenja in tkanja in da je znala napovedovati usodo. Freyja v delu reče Lokiju: „Mislim, da Frigg pozna usodo vseh, čeprav je sama sebi ne napove.“ Tudi kasneje se še pojavljajo namigi, ki se skrivajo v pogovorih med Odinom in Frigg, da lahko napoveduje usodo (Davidson 1998: 121). Boginje usode naj bi predle človeško tkivo novorojencem, predilstvo naj bi torej imelo magično moč (Mencej 2013: 48).

Pletenje so Skandinavci pripisovali tudi Valkiram. Izdelava volnenih praporov, ki so jih ženske izdelale, da bi prinesle srečen izid v bitki, daje temu simbolu še dodatno moč. Predenje je tako še dodatno povezano z boginjo, saj je ta lahko napovedala usodo bojevnikov in kraljev (Davidson 1998: 122 - 123).

¹⁸ Orkneyinga saga 11; Flateyjarbók, 1387-1395; navedeno po Bek-Pedersen (2008: 176-7) in po Mencej (2013: 48).

¹⁹ Glej prozno eddo (Larrington 1996: 84)

²⁰ *Friggerock*, Orionov pas, imenovan tudi Jakobova palica in vreteno (Grimm 2007: 249).

S pletenjem usode naj bi bile povezane tudi v Skandinaviji boginje usode, Norne. Vendar se Karen Bek-Pedersen sprašuje, če res lahko Nornam pripišemo predenje, saj o tem obstaja le ena saga, ki je zapisana v Verzni Eddi. Ta govori o Nornah, ki imajo opravka z nitmi, s katerimi prisostvujejo porodu in oblikujejo otrokovo življenje in usodo (Bek-Pedersen 22-37). V tej sagi se glasi, da so Norne k zibelki otroka (Grimm 2007: 1023) postavile velike statve, katerih niti so se raztegovale čez nebo v času rojstva princa ali heroja (Davidson 1998: 119).

Pomembno vlogo in simboliko so imele tudi statve. Boginje usode in ženske so s pomočjo statev tkale in predle. V srednjeveški Evropi so ženske višjega družbenega razreda tkale in predle na statvah s pomočjo posebnih tablic²¹. Islandski izraz za te tablice je Gna, To ime je nosila nordijska boginja Gna, ki so jo častili kot boginjo tablic za tkanje (Davidson 1998: 102).

Predenje niti lahko povežemo tudi s koncem življenjskega kroga. Mirjam Mencej našteva različne fraze in pomene. Na primer Njegova nit je prerezana ali Njegova nit je končana ali Njegovo življenje visi na nitki. Sojenice vsakemu človeku ob rojstvu dodelijo določeno količino surove volne, iz katere dan za dnem predejo, dokler niti življenja ne prerežejo. Po evropskih tradicionalnih verovanjih razumemo življenje od spočetja naprej kot neprekinjeno navijanje niti okoli človeka oziroma telesnega tkiva in hkrati usode, smrt pa kot začetek procesa odvijanja niti z vretena telesa oziroma hrbtenice. Košara za volno (že prej omenjena v tem poglavju), ki predstavlja maternico in grob, pomeni svet, iz katerega se otrok rodi ter se po smrti ponovno vrne vanj. Če je v tej košari nespredena volna povezana z onim svetom in spredena nit s tem svetom, lahko predvidevamo, da se ta spredena nit vsakič ob smrti odvijne in vrne v nespredeno volno oziroma se razkroji v grobo prejo. Ob vsakem ponovnem rojstvu pa se začne ponovno spletni v nit (Mencej 2013: 56 - 58).

4.4 Gospodarica gospodinjstva

Gospodarica gospodinjstva nosi tudi ime gospodarica ognja in vode. V skandinavski mitologiji ustreza temu liku najbolje Frigg, ker je zavetnica vseh dejavnosti, ki se izvajajo v gospodinjstvu in domu. Nadzorovala naj bi kuhanje, šivanje, tkanje, predenje ipd. Vloga

²¹ Glej opis boginje Gna v poglavju *skandinavske boginje*.

Gospodarice je precej podobna vlogi, ki so jo imele skandinavske ženske v realnem življenju. Bile so gospodinje, skrbele so za dom in otroke. Lahko da je to še kak preostanek lovsko nabiralske družbe, kjer so moški lovili in ženske skrbele za dom in ognjišče. Tudi Freyja je bila povezana z Gospodarico gospodinjstva, eno njenih imen pomeni gospodinja, *hüsfreyja* (nem. Hausfrau, Grimm 2007: 248). središče doma predstavlja ognjišče, brez katerega bi bilo življenje v hladnejših severnih predelih zagotovo skorajda nemogoče, je nedvomno nadzorovala boginja. Tako je omenjena boginja Fiörgyn, tista, ki ščiti ognjišče (Grimm 2007: 216).

Posebno vlogo, katero so pripisovali Skandinavci Gospodarici gospodinjstva, je bilo varjene piva. V Kalevali²² je zapisano, da naj bi gospodarica severa za poroko hčere varila pivo s kozmično lestvico, pri kateri je uporabila ječmen in nekaj hmelja. Segrela je mešanico z vročimi kamni in jo kuhala več mesecev, tako da se je dim videl v daljavo. Kot zadnjo sestavino je dodala med. Pivo je spravila v hrastov sod v klet (Davidson 1998: 140).

V povezavi s kuhanjem in gospodarico gospodinjstva najdemo vzporednico pri Davidsonovi (1998: 134), ki omenja kašo, ki so jo po rojstvu otroka jedle mamice in babice. S to kašo naj bi boginja na nek način nadzorovala porod in skrbela za zdravje vseh udeležениh. To bi si lahko razlagali kot simbolično gesto s katero boginja "povrne" moč materi in ostalim ženskam. Grimm navaja Valkiro Oddrun, h kateri so ženske molile med porodom (2007: 860).

Pranje perila, umivanje in tkanje so bili prepovedani ob različnih časih v letu. Če bi ljudje grešili ob božiču, novem letu in do treh svetih kraljev, bi s tem boginjo zelo užalili. Pranje perila v tem času bi lahko po njihovem prepričanju prineslo tudi smrt družinskega člana. Verjeli so, da s tem lahko simbolno odplaknejo življenje nekoga izmed domačih. Perila niso prali individualno, temveč za celotno skupnost, kar pa je pomenilo, da so lahko ljudje hitro opazili, kdaj se je kaj dogajalo. Zato je bilo pranje pogosto tudi izvor govoric (Davidson 1998: 137). Povezava med Frigg in Gospodarico gospodinjstva se kaže lahko tudi med šopom ključev katere nosi Frigg okoli pasu. Simbolika ključev kaže na povezavo z domom in nadzorom nad njim (Welch 2001: 224).

²²

Kalevala je epska pesnitev katero je v 19. stoletju napisal Elias Lönnrot.

4.5 Gospodarica življenja in smrti

Kot je že v uvodnem poglavju napisano, so lahko boginje predstavljale plodnost v povezavi z rojstvom in smrtjo. Tako kot so torej po eni strani predstavljale vir življenja, so ga lahko tudi jemale. Povezavo med boginjami in kraljestvom smrti lahko v severni Evropi zasledimo že v zelo zgodnjih časih (Davidson 1990: 174). Boginje lahko spremljajo tudi manjši psi, ki nakazujejo povezavo z onim svetom in z mrtvimi (Davidson 1998: 79).

V skandinavski mitologiji najdemo več boginj, ki so bile povezane z aspektom Gospodarice življenja in smrti. Frigg je bila predstavljena tudi kot boginja mrtvih, natančneje tistih, ki na zemlji niso bili srečni v ljubezni in jih je osrečila s posmrtnim skupnim življenjem v onostranstvu. Srečno zaljubljeni ljudje so prišli v njeno palačo Fensal (Gottschalk 1973: 308). Enako funkcijo ima tudi Freyja; k njej pridejo prav tako umrli. Predvsem ženske so verjele, da bodo po smrti prišle k njej v njeno dvorano Sessrymnir (Grimm 2007: 251). Ena izmed slavnih hčera, ki jo je sprejela v svojo kraljestvo, naj bi bila junakova hči Thorgerd. Ta naj bi očeta prepričala, da bo stradala skupaj z njim, ko se je odločil ta za samomor (Davidson 1998: 176).

Freyja sprejema k sebi še druge pokojnike. Z Odinom naj bi si namreč razdelila polovico padlih bojevnikov in jih dala odnesti s pomočjo Valkir v svoje kraljestvo. Po Hildi Ellis Davidson naj bi prvotno Freyja sama sprejela vse mrtve bojevnike k sebi, vendar se je njeno češčenje z naraščajočo močjo boga vojne Odina in veličastne dvorane Valhale spremenilo. Tako je ona dobila polovico bojevnikov, drugo polovico pa Odin (Davidson 1998: 176). V povezavi s tem je v Skaldskem pesništvu tako Freyjino drugo ime *lastnica padlih bojevnikov*, tudi *Valfeyja*, poglavarka Valkir (Totenwählerinnen-služabnice smrti). Obema boginjama (Freyji in Frigg) pripisujejo tudi vlogo žalovanja. V Skandinaviji je bilo namreč objokovanje oziroma žalovanje ena izmed funkcij boginj. Obe boginji sta opisani kot jokajoči boginji. Frigg objokuje najprej sina Balderja in kasneje moža Odina. K objokovanju pa pripravi tudi druga bitja, saj jih prosi, da naj vsi jokajo, da bo njen sin Balder lahko ponovno prišel v svet živih. Tudi boginja Freyja toči solze, žalovala pa naj bi za možem Odom, ki jo je zapustil (Davidson 1990: 169).

Ker obe boginji nastopata tudi kot boginji plodnosti (sta zaščitnici žensk in poroda), se pojavljata tudi v drugi povezavi z Gospodarico življenja. Nista bili samo Gospodarici smrti, ki sta pokojnika sprejeli k sebi, ampak tudi Gospodarici življenja, ki sta ga lahko podarili. V

pesmi Oddrunargratr²³ iz Edde je Frigg skupaj s Freyo označena kot boginja, h kateri naj bi molile ženske med porodom. Prav tako se pojavi v prvem poglavju Volsunga sage v povezavi z rojstvom otrok. V tej povezavi z družino je zanimivo poudariti, da je v Nemčiji dolgo veljalo, da je petek (Friday) srečen dan za poroke. Zdi se možno, da je imela Frigg povezavo tudi z ženskami, ki so napovedovale usodo otrok (Norne) (Davidson 1990: 111 - 112).

Veliko ženskih karakterjev, nekaterih z Onega sveta, je upodobljenih na tapiserijah, kažejo pa močno povezanoost med boginjami in kraljestvom mrtvih. Veliko simbolov, najdenih v grobovih mrtvih, je povezanih tudi s Freyjo, predvsem simbolov, ki se nanašajo na predenje in tkanje. Govora je tudi o pripomočkih za umivanje, ki naj bi po razlagi nekaterih avtorjev pripomogli pri prošnji za dež, vendar vemo, da je bilo umivanje del pogrebne obreda. V grobovih je bilo moč najti tudi skrinjo koruze, jabolka, jagode in brusilni kamen, vse simbole, ki prikazujejo Freyjo kot boginjo plodnosti (Davidson 1998: 167).

Ran ujame vse, ki so življenje izgubili v vodi, Hel tiste, ki so na zemlji umrli, in Freyja tiste, ki so umrli na bojišču (Grimm 2007: 256).

²³ (Genzman, Schier 2006: 369)

5 ZAKLJUČEK

Moj namen je bil razpravljati o tem, kdaj se je začelo češčenje boginje matere, kaj je predstavljala ljudem, katere so bile skandinavske boginje, če je katera izmed njih izstopala, da bi jo lahko razumeli kot veliko boginjo mati in kakšne naloge je boginja mati imela za ljudi.

S pomočjo literature sem ugotovila, da je češčenje velike boginje matere staro toliko kolikor človeštvo, saj sega daleč nazaj v prazgodovino. Ostanke njenega češčenja najdemo v literaturi, povedkah, muzealijah ipd. Boginja mati je imela za ljudi veliko simbolov. Koncept velike boginje matere najdemo po vsej Evropi. Njen prvotni koncept je bil, da je služila češčenju plodnosti, kar je razumljivo, saj je bil to za naše prednike pomemben del življenjskega cikla. Ni pa bila pomembna le za češčenje plodnosti žensk, ampak tudi za plodnost živali in rodovitnost zemlje. To je bilo in je še danes pomembno tako za preživetje posameznika, kot tudi celotne skupnosti. Z razvojem obrti, izboljšanjem življenjskih okoliščin in številnih novih inovaciji se je tudi vloga boginje matere spremenila. V svoji diplomski nalogi sem predstavila pet glavnih vlog boginj. Pri pisanju in zbiranju besedila sem ugotovila to, kar so že tudi drugi avtorji pred mano, in sicer da poganska Skandinavija ni imela ene velike matere boginje, ampak veliko število boginj, ki so bile prisotne pri njihovih vsakdanjih opravilih, počutju, strahovih in željah. Izstopata Frigg in Freyja, saj se najdeta pri vsaki peti omembi teh vlog boginje matere oz. gospodarice žita, živali, tkanja predenja in življenja ter smrti. Tako je o njiju tudi nekoliko več napisano, vendar pa po tem ne moremo sklepati, da ni bila pomembna tudi še katera druga. Na žalost naše znanje o ritualih med ženskami v zgodnjem času in v srednjem veku ostaja omejeno. Moški so bili ignorantski ali nezainteresirani, krščanski pisatelji pa niso zapisovali teh stvari, saj jih velikokrat niso odobraval, ženske pa so imele malo vzrokov, da bi te stvari zapisovale. To je pomembno področje, ki je bilo zelo zanemarjeno, zato lahko sklepamo, da je imela vsaka boginja svoj pomemben status v življenju ljudi. Češčenje in rituali, ki so bili povezani z njimi najdemo danes na nekaterih tapiserijah, ljudskih povedkah in kažejo se pri pridatkih, ki so bili priloženi pokojniku v grob.

Kadar so ljudje častili in poveličevali boginje, je bila njihova usoda prijetna. Prav tako, kadar so se držali določenih rokov za dela, na primer za predenje. Če je bilo delo opravljeno do določenega roka, je bil človek nagrajen, če pa ne, je bila njegova usoda zapečaten. To se seveda ni nanašalo samo na delo, bilo je tudi pomembno pri češčenju. Če ni bil posameznik prijazen in bogoslužen do boginj – bogov, je kaznovan. Boginje so imele v zgodovini velik

pomen za ljudstva. Nekateri pomeni se danes vračajo, saj obstajajo posamezniki, ki verjamejo v skandinavske/germanske boginje, vendar to češčenje ne moremo poistovetiti s tem, kot je nekoč bilo, saj nam primanjkuje literature, ki bi podrobno razložila posamezne praznike, rituale in češčenja.

6 SUMMARY

My thesis is about the worshiping of mother goddess, what she represented and who were the main Germanic/Scandinavian goddesses. Though the concept of Mother goddess is found throughout the world, my thesis is focused on Scandinavian mythology. The Mother goddess was firstly and mainly connected with fertility, though reaching beyond the issue of pregnancy by being also related to fertility of animals and soil. This is the main character of this goddess, being connected to her from the beginning of religions.

There aren't many written sources about Scandinavian mythology. Vikings had their own non-standardized alphabet, called runes, which is preserved on runestones. The main sources for Vikings are Tacitus and, later on, Snorri Sturleson, who wrote about their customs, mythology and worship. Viking culture is described from a medieval point of view, case in point when Christianity dominated Europe, which means that Vikings were described as pirates, murderers and robbers. Their worshiping traditions and religion is poorly described. The names of some goddesses are, in some cases, merely mentioned, hence with a limited description of deity. In contrast, male deities are more thoroughly described, given the patriarchal oriented society of those days.

There are, luckily, some exceptions, mainly Freyja, Frigg and the Norns. Worshiping practices for those deities were too deeply rooted in society. Frigg and Freyja were the topmost goddesses in northern medieval cultures, and not just symbols of fertility. Since it is very hard to distinguish between each other, we can assume they meant the same thing at the time myths were written about them. Although Frigg and Freyja are, by nature, very different, they are connected as both goddesses of fertility and as the topmost goddesses in Asgard, home of the gods. Freyja was worshiped by men and women. They came to her with questions and troubles regarding love, mourning and loss of beloved ones. She ruled the pantheon of gods with Odin and they split warriors who fell in battles between each other. This is also the main reason why men worshiped her. She represented a warrior, for she was a Valkyrie herself. She could predict future and faith of humans and was also connected with the kingdom of the dead. She could also perform magic called *seiðr*, which she also taught Odin. She was connected with the main skill of women in the middle ages: spinning and weaving. She was commonly accused of having affairs with other gods, giants, animals and elves. Freyja was wife of Od, who supposedly abandoned her and whom she kept searching and crying for, which is why she is connected with mourning.

Frigg, like Freyja, was a goddess of love. Married people, couples in love, pregnant women and children resorted to her. She was an ally of household chores, like cooking weaving, spinning and sewing. She also predicted the future. The main difference is that Frigg was married to Odin and Freyja to Od. But this is also a gray area, because Od could in fact be Odin in some sources. They are also both connected with mourning.

Literature shows Norns as virgins who determine the faith of people. There were three of them, named Udr, Verdandi, Skuld and they lived by the fountain of faith. Udr was the first and main one, Verdandi and Skuld were added later. Connections between Norns and Frigg are found mainly in the subject of predicting faith of children. In the chapter of spinning and weaving we could see that it's doubtful whether Norns really determined faith of humans. Though, later on, I added some other goddesses from Scandinavian mythology, given the lack of sources they are just mentioned and poorly described.

As mentioned in the beginning, the concept of Mother goddess was connected with different aspects of that deity. These aspects are described as Mistress of hunting, cereals, weaving, spinning and household.

7 LITERATURA

Bek-Pedersen, Karen

2011 *The norms in Old Norse mythology*. Edinburg: Dunedin, cop.

Budenz, Julia

2004 'The Symbolism of Spinning in Classical Art and Society.' *Cosmos* vol. 20: 185-209.

Baring, Anne, Jules Cashford

1993 *The Myth of the Goddess: Evolution of an image*. England: Penguin Books.

Cottica, Daniela

2004 'The Spinning Mary: Towards the Iconology of the Annunciation Florentina Badalanova Geller.' *Cosmos* vol. 20: 211-250.

Davidson, Hilda ellis

1990 *Gods and myths of Northern Europe*. London: Penguin.

[Davidson, Hilda Ellis](#)

1998 *Roles of the northern goddess*. London; New York: Routledge.

Fleming, Andrew

1969 'World Archeology.' *Thechniques of Chronology and Excavation*, Vol. 1, no. 2: 247-261.

Grimm, Jakob

2007 *Deutsche Mythologie*. Wiesbaden: Marixverlag.

Gottschalk, Herbert

1973 *Lexikon der Mythologie der europäischer Völker*. Berlin: Safari-Verlag.

Jacoby, Edmund

2007 *Mythen und Sagen des Nordens: Die keltische und Germanische Überlieferung dargestellt von Edmund Jacoby*. Hildesheim: Gerstenberg Verlag.

Larrington, Carolyne

1996 *The Poetic Edda: A new translation by Carolyne Larrington*. New York: Oxford University press.

Krivec, Sonja

2008 'Šege, navade in rituali: Kolendarsko v vasi Vrhovlje skozi čas'. Neobjavljena diplomska naloga. Koper: Univerza na Primorskem, fakulteta za Humanistične študije Koper.

Mencej, Mirjam

2013 *Sem vso noč lutal v krogu: Simbolika krožnega gibanja v evropski tradicijski kulturi*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU: Znanstvena založba Filozofske Fakultete.

Ränk, Gustav

1955 *Lapp Female Deities of the Madder-Akka Group*. Oslo: Studia Septentrionalia 6.

Simek, Rudolf

2003 *Religion und Mythologie der Germanen*. Stuttgart: Theiss.

Welch, C. Lynda

2001 *Goddess of the North: A comprehensive study of the Norse goddess, from antiquity to the modern age*. York Beach: Weiser Books, inc.

Priloga 1

Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo in da so uporabljeni viri in literatura korektno navedeni.

Ljubljana, 21. September 2014

Renata Rovšnik

(lastnoročni podpis)

Priloga 2

Izjava kandidata / kandidatke

Spodaj podpisani/a _____ izjavljam, da je besedilo diplomskega dela v tiskani in elektronski obliki istovetno in dovoljujem objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

Datum:

Podpis: